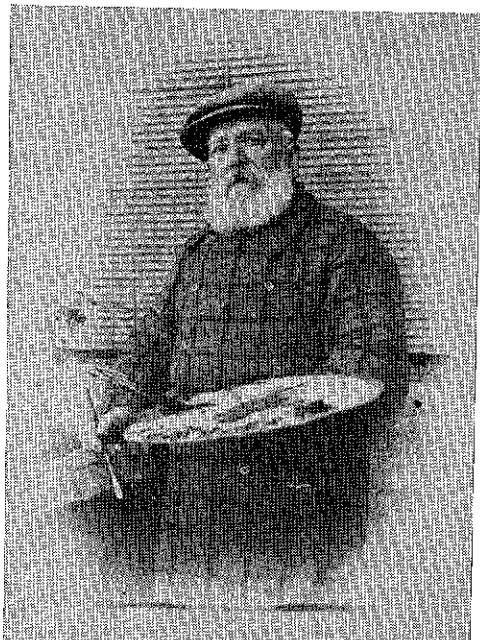

FRANCESC MORELL I CORNET, PINTOR MANRESÀ

Pere Puig i Vila

Gosaria dir que Francesc Morell i Cornet (1846-1916), pintor figuratiu, és l'antecedent i precursor més important i immediat de la pintura manresana contemporània que pren cos, com ja és sabut, a finals del segle passat. Amb la seva obra i mestratge personal s'inicia tota una tradició d'activitat artística local que, pintor rera pintor, s'ha mantingut fins ara. Primer com a professor de dibuix i pintura del prestigiós Col·legi de Sant Ignasi i de l'Escola Industrial i Agrícola i, després, com autor d'una extensa i variada obra artística (dibuixos, quadres i sobretot, tapissos pintats a l'oli) de temàtica religiosa preferentment. Conreà també, amb constància, el retrat. Hem de tenir en compte, a més, les primeres fornades de pintors manresans amb empenta que reberen el seu ensenyament. Per la seva acadèmia (que tenia instal·lada al tercer pis de la casa número 38 -segons la nomenclatura actual- del carrer Sobrerroca) hi havien anat a aprendre, entre d'altres: Estanislau Vallès (que va ésser deixeble i ajudant a la seva vellesa) Bonaventura Corrons, Torras Farell, el que fou excel·lent artista i professor Francesc Cuixart . . . , i de més joves, Evarist Basiana (que el va tenir d'aprenent al seu taller durant cinc o sis anys), Lluís Espinalt Vendrell, el seu nebot Josep Solà Morell, . . . Com a deferència, aquesta acadèmia va tenir, quan es va fundar l'Escola d'Arts i Oficis de Manresa, l'aval pels exàmens de fi de curs.

En Francesc Morell i Cornet va néixer a Manresa el deu de març de 1846. De família modesta, el seu pare feia d'operari-betaire. Fervent catòlic, encaminà els seus fills pel recte camí de la fe. La profunda formació

Retrat de Francesc Morell.

religiosa no tan sols definirà més endavant el caràcter, ideològicament, conservador del nostre pintor, sinó que influirà d'una manera decisiva en la seva activitat pictòrica: va optar gairebé únicament per la temàtica religiosa o va treballar exclusivament per a la clerecia o per a persones d'una moralitat comprovada. Sens dubte que Francesc Morell havia de rebre estímuls artístics de son pare, car aquest tenia fama de ser un excel·lent pessebrista (feia els pessebres per dues o tres comunitats religioses locals) i figurista de Nadal, tasca amb què omplia les hores de lleure.

En Francesc Morell, segon dels cinc germans, ja donà proves de jove net de tenir una bona predisposició al dibuix. Precisament fou un parent seu, el frare mínim Jacint Coma, ex-claustrat per la desamortització de Mendizábal, qui l'ajudà i encoratjà a fer-li seguir aquella vocació primerenca, aconsellant-lo i fent les gestions

necessàries per tal que el professor de dibuix de l'Escola de Sant Ignasi, aleshores, en Marià Folch, l'acceptés i l'ensinistrés després en la Història de l'Art i de les tècniques del dibuix i la pintura. Al cap d'un temps, ja en sabia més l'alumne que el mestre.

Però la situació econòmica familiar, determinà que entrés d'aprenent en un taller de pintura decorativa. Morell aviat es guanyà la confiança del seu patró, el qual li encarregava les tasques més delicades, com eren les parts decoratives dels sostres dels salons, ornamentats amb flors, ocells, garlandes, ... i d'aquesta manera, decorà les cases més adinerades de Manresa (Casa Santó, Soler i March, Lluvià, Arguillol ...).

Pels volts de 1860, recomanats pels pares jesuïtes, ell i el seu germà Lluís es traslladen a Barcelona, a treballar en un taller similar al de Manresa, però amb molta més projecció i clientela. Francesc, va perfeccionar-se en les habilitats decoratives, i va iniciar-se en la pràctica del retrat per encàrrec. En Lluís, va fixar residència definitiva a Barcelona, s'hi casà i s'especialitzà en la restauració pictòrica d'esglésies i capelles. També va dibuixar per revistes il·lustrades de l'època. Morí a Sarrià als setanta-sis anys.

En Francesc, va romandre a la ciutat comtal onze anys, treballant pel taller d'un tal J. Vilardell. No s'adaptà mai a aquella Barcelona bulliciosa, que va viure la "Gloriosa" i el destronament d'Isabel II, una Barcelona engrescada pels canvis polítics i que presenciava com lentament s'afiançava una burgesia lliberal i progressista, anticlerical i satisfeta, que s'imposava a les forces conservadores que l'havien regit fins a aquell moment. Un tarannà, tan religiós i ideològicament conservador, com el d'en Morell, no congeniava amb aquella societat inquieta de canvis. Al cap de dotze anys, tornà a Manresa i es va casar amb la

senyoreta Annita Subirà. Fruit d'aquest matrimoni van ser deu fills, sis noies i quatre nois, dos dels quals no van passar de la infància. Tots els altres, llevat de dos, es van dedicar a la vida religiosa: dos jesuïtes, un sacerdot, i tres filles religioses. El pare els procurà una acurada formació artística. L'atmosfera que es respirava a casa d'en Morell era d'art; tots els seus fills, de jovenets ja pintaven o dibuixaven, però en Francesc Xavier (que es feu jesuïta) fou l'únic que en certa manera, continuà la vocació artística, arribant a fer alguna obra de força qualitat.

Per aquells anys al Col·legi de Sant Ignasi, es produí la baixa del professor de dibuix i pintura i per ocupar la plaça vacant es requerí els serveis d'en Morell, que exercí durant cinc o sis anys. A la vegada, als vespres també regentava, a la seva casa del carrer de Sobrerroca, l'anomenada Acadèmia de Dibuix.

En deixar l'ensenyança al Col·legi de Sant Ignasi, obrí un taller a l'edifici que feia cantonada entre el Joc de la Pilota i el carrer de la Dama, avui residència del Sagrat Cor. D'ara endavant, trobem Francesc Morell com a pintor independent que viu del seu ofici. Mentrestant, ja s'havia fixat una estètica i un estil a seguir: realista de tall acadèmic. Conscient dels gustos que imperaven en l'època (pintura de tipus històric de caire romàntic-realista, quadre de tema religiós, o bé el retrat seriós i detallista, pintura que, en definitiva, va a la burgesia acomodada i benpensant que exigia, com en tot i abans que res la feina ben feta). Morell es convertí en el pintor sol·licitat d'aquesta burgesia adinerada que reflecteix en retrats de factura impecable. Tota la galeria de prohoms i homes de bé de la Manresa de finals del segle passat i començament de l'actual fou retratada pels pinzells del nostre pintor. Fou un prohom molt

ben considerat en els fets culturals i artístics de la ciutat.

Tot i que en Morell podia haver connectat amb Barcelona, amb aquells corrents artístics i renovadors que en darrer terç del segle XIX s'esforçaven per dinamitzar una pintura que havia caigut en l'academisme buit, en la fredor de les línies, restà immune a qualsevol iniciativa de noves recerques. Treballador infatigable, se superava constantment, es perfeccionava en un preciosisme hàbil i acolorit però sense sortir mai de l'estricta escola realista, de la línia clàssica i pura. Per això mateix, ni l'afectà l'esdeveniment de l'impressionisme francès, ni posteriorment, l'estètica i estil modernista quan s'imposava arreu, tot i que va tenir amistat amb Ramon Casas, arran de la compra de Sant Benet, on havia estat convidat diverses vegades per veure la restauració del monestir. És un pintor que progressa en les tècniques del seu art, però que no cerca nous camins d'expressivitat (la qualitat de l'obra d'en Morell no cal bus-

car-la doncs, en l'originalitat o en la descoberta de noves formes, perquè no la té, sinó en el domini d'unes tècniques.

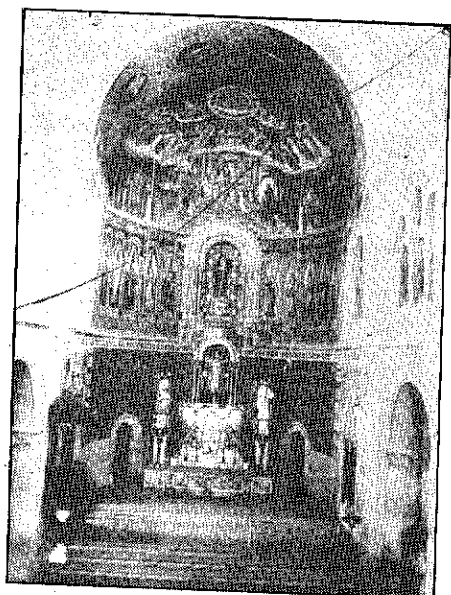
En els seus quadres, podem admirar-hi el gust per l'anatomia, la captació psicològica, l'elegància dels teixits o el volum dels cossos, un preciosisme acolorit i resplendent en els retrats, un detallisme precís gairebé fotogràfic.

A tall de curiositat, direm que el nostre pintor sempre va tenir una cura especial perquè es fotografiessin les obres que ell considerava més importants. És gràcies a aquesta "dèria" que avui ens permet fer-nos una idea força precisa de com era l'obra artística de Morell, en conservar-se nombrosos clixés de quadres, tapisos, pintures murals, etc. que han desaparegut irreparablement o que s'han dispersat en col·leccions particulars (restant així en l'anonimat). El retratista senyor Guixà, que tenia el laboratori instal·lat al carrer del Born (on hi ha actualment els "Comestibles casa Ramona") era el fotògraf encarregat de fer els clixés corresponents; però en tenir-los en males condicions ambientals i de conservació, bona part ens han arribat fets malbé o esbocinats.

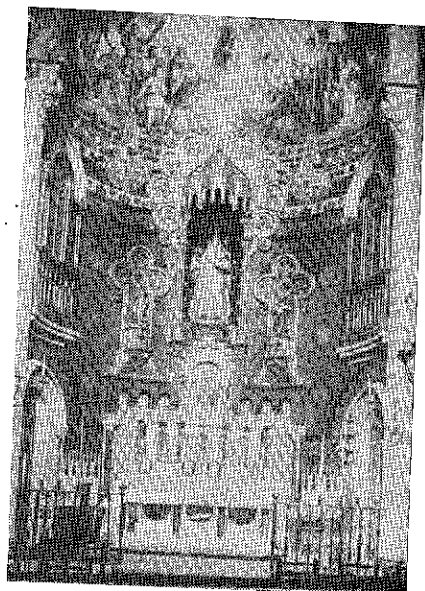
OBRA

Com ja hem dit abans, treballà en diversos camps. No foren pocs els encàrrecs que rebé d'esglésies i convents. Particularment, gaudia d'excel·lents relacions amb la Companyia de Jesús, que el sol·licitava sovint per pintar quadres i principalment tapisos a l'oli pels convents de Barcelona, Girona, Mallorca, i, fins i tot, per a l'Argentina, Cuba, Filipines... Aquests tapisos solien ser grans, ja que estaven destinats a decorar les parets de les esglésies. A tal fi, ja hi tenia el taller adequat per treballar i ensenyar a aquests quadres de mides tan grans. Amb motiu de la restauració general de la Basílica de la

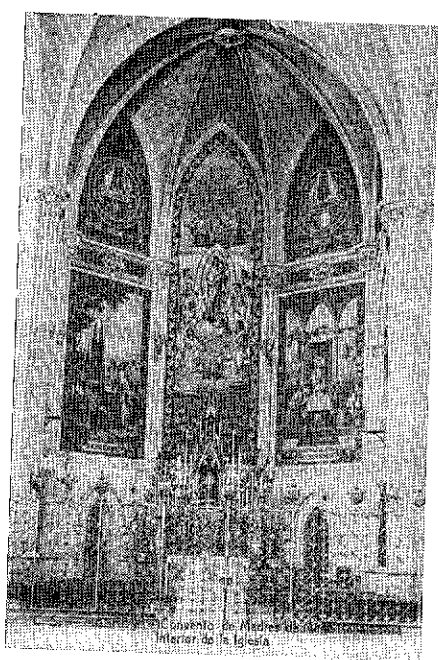

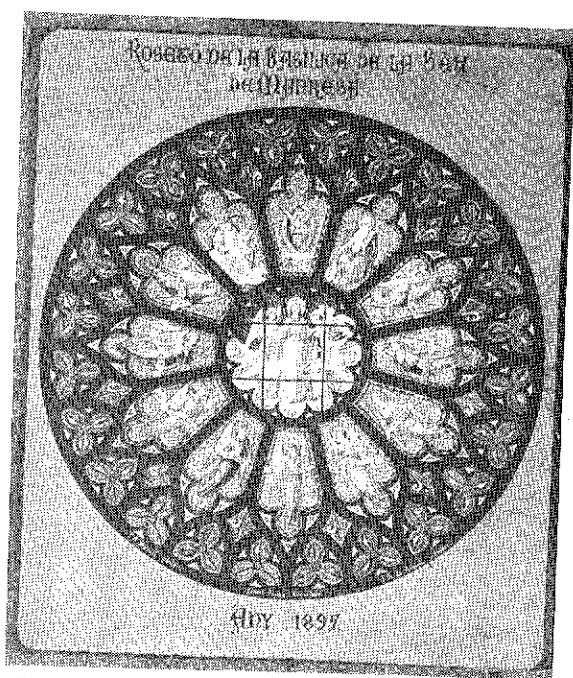
Església de Sant Francesc,
anterior al 1909.

Altar acabat de la discutida
2ª església de Valldaura
(foto de l'any 1910).

Convent de Mares de Maria Re-
paradora. Interior de l'església.

Ròsetó a la Seu de Manresa, pintat per
Francesc Morell el 1897.

Seu, iniciada l'any 1878, li fou encomanat de netejar i restaurar el retaule del Sant Esperit, de Pere Serra, i del Sant Enterrament, de Lluís Borrassà.

L'any 1880 realitzà els nous models dels nous vitralls (historiats amb figures de sants, d'ornamentació de tema heràldic, vegetal o geomètric), del rossetó i finestrals de la SEU, que van ésser inaugurats l'any 1883. Els dissenys de tots aquests finestrals els exposà als locals del Conservatori de Música el 28, 29 i 30 de juny de 1912 amb motiu d'unes exposicions extraordinàries en la celebració del Segon Congrés Excursionista Català.

Es féu càrrec de la decoració interior i d'uns tapissos (un dels quals és la mort de Sant Benet) a la capella dels Sants apòstols de la Basílica de Montserrat.

Pintà l'absis i les parets de l'església de Valldaura (desapareguda en fer, els pares caputxins, les reformes l'any 1960); precisament a l'absis, s'hi va fer l'autorretrat.

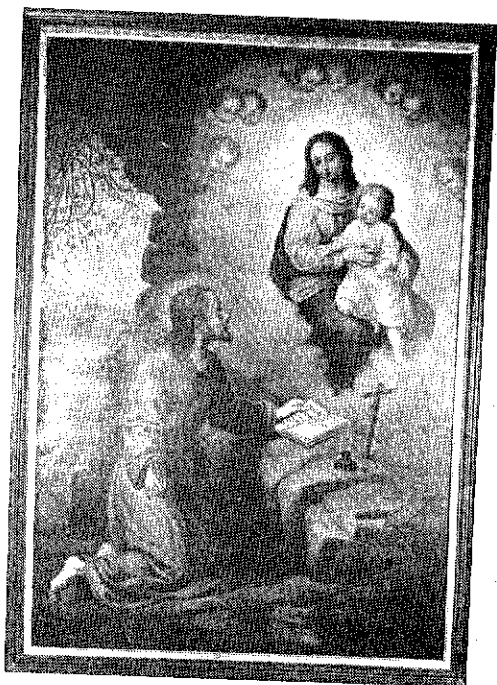
A l'església de Maria Reparadora pintà, a l'oli, uns grans tapissos que ornamentaven l'altar major.

L'any 1902, també pintà uns tapissos per a la desapareguda església de les filles de Sant Josep.

En l'exposició extraordinària que es va celebrar per la Festa Major de 1901, rebé la medalla d'honor de col·laborador.

Es cuidà de fer la maqueta i el dibuix del programa de la celebració del centenari de la Batalla del Bruch, l'any 1908.

A la galeria dels benefactors de la Seu, hi ha els retrats de Leonci Soler i March, del bisbe Josep Moergades, de Francesc Sanmartí, del papa Lleó XIII, etc.

Pintura representant a Sant Ignasi de "Loyola", exposada a la Santa Cova (arxiu J. Pons).

Representació pictòrica de temàtica Ignasiana, exposada a la Santa Cova (arxiu J. Pons).

És l'autor de les pintures murals de la Verge de Juncadella, que van ser malmeses, i de l'ornamentació i decoració (així com dels frescos de l'absis) del Convent de Sant Francesc, que van ser destruïdes durant la Setmana tràgica de l'any 1909.

En la seva vellesa, als 69 anys, portà un quadre -que representava la troballa de la Verge de Juncadella- a un certamen de l'Acadèmia Mariana de Lleida on n'obtingué el primer premi. Va fer aquesta obra dues vegades: la va refer en blanc i negre en notar que el clixé fotogràfic del primer quadre, fet en color, no sortia gaire bé. Com a simple anècdota direm que les vaques que hi surten (junt a una pastora, en un joncar) foren pintades al natural en una vaqueria de les Escodines.

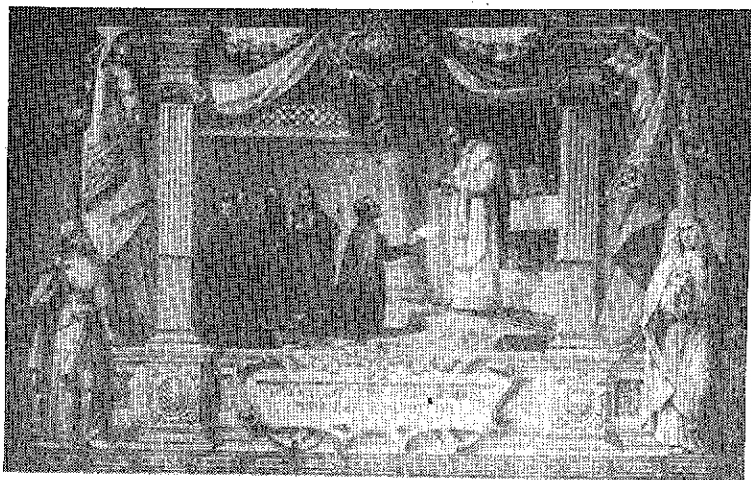
Paulatinament, l'activitat artística de Morell va minvant en fer-se gran. Prou delicat de salut com estava i el profund cop amarg que significà la mort de la seva esposa (ja molt de temps malalta), el pintor es retreu cada vegada més en si mateix, fins que la tarda del dia 13 de novembre de 1916 deixà aquest món. Tenia 70 anys.

Sens dubte, els esdeveniments posteriors de la història local no han

perdonat l'obra artística de Morell; primer la guerra civil (que tant de mal va fer en el patrimoni religiós) i després les reformes i innovacions dels diversos edificis religiosos manresans, les quals, juntament amb la primera, han estat les causants principals de la desaparició gairebé absoluta (llevat dels mals restaurats vitralls de la Seu) de l'obra pública d'en Morell. A més, la quantitat de quadres que pintà en vida, en passar de moda aquell tipus de pintura (i per tant, en valorar-la) s'anà malvenent i dispersant de manera irreparable.

Quadres escampats en col·leccions privades, els retrats dels canonges del Museu de la Seu, alguna pintura mural miraculosament conservada en algun convent o església (Colònia Pons, per exemple) és tot el que ens resta de pintura viva. Dibuxos, esborranys, etc., i els clixés fotogràfics, ens ajuden a completar el coneixement prou precari, de la figura artística de Francesc Morell.

Hem pretès, amb aquests breus apunts, fer-ne una petita vindicació. Ja que, per acabar-ho d'arreglar, un carrer que tenia destinat ací Manresa des dels anys quaranta, a primers de l'any 1982, li va ésser retirat.

Un dels tapissos pintats per a Amèrica sota encàrrec dels jesuïtes. Les seves mesures són 7 x 3'25 metres.